

HELLERISTNINGER FRA BRONSEALDEREN, 1500 -500 F.KR.

ved T.Au

Bronsealderens helleristninger er av en annen karakter enn veideristningene fra steinalderen (- de fremstiller dyr og fangst). Disse ristningene fører oss inn i bondens forestillingsverden, og karakteristisk nok finnes de nesten utelukkende i nær tilknytning til bronsealderbygdenes enger og åkre, i særdeleshet til beitemark.

Grenland og Vestfold har en betydelig del jordbruksristninger. De andre steder i landet er Lista, Jæren og Trøndelagsbygdene. De fineste og største feltene ligger i Borge og Skjeberg i Østfold, hvorav de beste kan jevn stilles med de berømte ristningsfeltene i Bohuslån.

Motivene som er illustrert i disse helleristningsfeltene er varierte. Det finnes skipsfigurer av forskjellig slag, vogner, sol symboler, menneskefigurer, dyr, bilder av hender, fotsåler, våpen m. m. og et utall av små skålformede groper (skålgroper). Menneskefigurene opptre ofte som ledd i bestemte situasjoner, som mannskap om bord i båter, i danse- eller kjærlighetsscener, i prosesjoner osv.

Ristningene er hugget inn i berget på samme måte som veideristningene, men «tegnemåten» er langt mer forenklet og ofte stilisert. Den kan på mange måter minne om moderne naivisme og har som den ofte en sterk kunstnerisk appell. Sett i relasjon til veideristningene er symbolikken langt mer gåtefull og omfattende.

Fra Aasfelt i Gjerpen – et av de sist oppdagede.

Foto: TAU

Tolkningen av de enkelte motiver er svært omdiskutert, men det synes å herske enighet om at ristningene har et magiskreligiøst innhold og at de har vært ledd i

en sol- og fruktbarhetskultus til fremme av årsvekst og grøde. En slik tolkning gir seg nesten selv når det gjelder solsymbolene, og den er også forenlig med den hyppige forekomsten av skipsfigurer på feltene. «Solskipet» har som kjent vært et sentralt motiv i gammel fruktbarhetskultus, og det samme er tilfelle med «solvoggen».

Hånd- og fotfigurer hevdes å være velkjente magiske symboler fra primitiv

fruktbarhetskultus verden over og gir trolig uttrykk for den guddomskraften som naturfolk ofte har tillagt disse legemsdeler. Når menneskefigurer opptrer, er det gjerne i mannsskikkelser hvor avle kraften (phallos) er sterkt poengtert.

Mest gåtefulle er de såkalte skålgropene som er hyppig representert. De har vært tolket som bilder av sola, som tegn for ilden, som kvinnelige kjønnsymboler osv. En forklaring som går ut på at det dreier seg om offergroper, er kanskje mest nærliggende. Det kan i den forbindelse nevnes at man på enkelte steder helt opp mot vår egen tid har smurt smør i slike groper.

Hvorfor visste vel ikke engang utøverne selv, det var bare en gammel skikk som ble holdt i hevd. Kanskje kan man i dette «offer» se en 3000 år gammel hyldest til solen? Men på den annen side gjenspeiler ristningsmotivene tidens materielle kultur og gir blant annet et sterkt inntrykk av skipsfartens rolle i bronsealderen.

Jordbruksristningene tilhører stort sett bronsealderens tusenårige tidsrom (ca. 1500-500 f. Kr.), men enkelte av symbolene er kanskje både eldre og yngre. Dateringen hviler blant annet på at tilsvarende motiver er kjent fra avbildninger på gravheller og oldsaker fra bronsealderen.

Foto TAU

Fossumfeltet. Det først avdekkede feltet i Gjerpen. Legg merke til forvitringen som har funnet sted. Feltet er sterkt truet. Nå er det avdekket over 40 store og små felt.

Løberghaugen var det andre feltet som ble avdekket.

Helleristningene i Gjerpen ligger spredt i Hele Bronsealderlandet. Det er relativt små felt, men de er usedvanlig mange antall. Ennå hender det at man avdekker uoppdaget bergkunst som f.eks. på Venstøp i 2016. – Det er i sannhet grunn til å betegne midtre deler av Gjerpen med kalkstenryggene for «Bronsealderlandet».